

Guz / Autumn 2012

Cilt / Volume 2

Sayı / Issue 3

Psikiyatride Güncel yılda dört kez (Mart, Haziran, Eylül ve Aralık) yayımlanan yaygın süreli bilimsel yayındır.
Four issues published annually: March, June, September, December

TPD adına Sahibi ve Sorumlu Müdürü / Published by Psychiatric Association of Turkey

Tunç Alkın

Yayın Yönetmeni / Editor in Chief

Simavi Vahip

Yardımcı Yayın Yönetmenleri / Associate Editors

Ömer Aydemir

E. Timuçin Oral

Mustafa Sercan

Danışma Kurulu / Advisory Board

Ercan Abay, *Edirne*

Asena Akdemir, *Hatay*

Tamer Aker, *Kocaeli*

Gökay Aksaray, *Eskişehir*

Nihat Alpay, *İstanbul*

Latif Alpkan, *İstanbul*

Ahmet Ataoğlu, *Bolu*

Nuray Atasoy, *Zonguldak*

Murad Atmaca, *Elazığ*

Ahmet Ayer, *Manisa*

Salih Battal, *Ankara*

Mustafa Bilici, *İstanbul*

Lütfullah Beşiroğlu, *Van*

M.Emin Ceylan, *İstanbul*

Can Cimilli, *İzmir*

Behcet Coşar, *Ankara*

Hakan Coşkunol, *İzmir*

Duran Çakmak, *İstanbul*

Mecit Çalışkan, *İstanbul*

Ali Çayköylü, *Ankara*

Feryal Çelikel, *Tokat*

Ali Rıza Çeliker, *İstanbul*

A. Kadir Çevik, *Ankara*

Ayşen Esen Danacı, *Manisa*

Ferhan Dereboy, *Aydın*

Nesrin Dilbaz, *Ankara*

Orhan Doğan, *Sivas*

Sultan Doğan, *Tekirdağ*

Alaaddin Duran, *İstanbul*

Deniz Eker, *İstanbul*

Hülya Ensari, *Bolu*

Nezih Eradamlar, *İstanbul*

Murat Erkıran, *İstanbul*

Şahap Erkoç, *İstanbul*

Atila Erol, *Sakarya*

Ertuğrul Eşel, *Kayseri*

Yunus Emre Evlice, *Adana*

Erol Göka, *Ankara*

Peykan Gökalp, *İstanbul*

Özkan Güler, *Konya*

Duru Gündoğar, *Çanakkale*

Cem İnem, *İstanbul*

Taha Karaman, *Antalya*

Oğuz Karamustafaloğlu, *İstanbul*

Rifat Karlıdağ, *Malatya*

Tunay Karlıdere, *Balikesir*

Mahmut Katı, *Şanlıurfa*

Selçuk Kırılı, *Bursa*

İsmet Kırpınar, *Erzurum*

Yüksel Kıvrak, *Kars*

Orhan Murat Koçak, *Kırkkale*

Emel Koçer, *İstanbul*

Rahim Kucur, *Konya*

Erhan Kurt, *İstanbul*

Levent Mete, *İzmir*

Mustafa Namlı, *Elazığ*

Nalan K.Oğuzhanoğlu, *Denizli*

Özlem Orhan, *Kahramanmaraş*

Kültegin Ögel, *İstanbul*

Haluk Özbay, *Ankara*

Ömer Özbulut, *Afyon*

Ramazan Özcankaya, *Isparta*

Aytekin Özşahin, *Ankara*

Ömer Saatçioğlu, *İstanbul*

Osman Salış, *Samsun*

Armağan Yücel Samancı, *İstanbul*

Haluk A Savaş, *Gaziantep*

Mustafa Sercan, *Bolu*

Aytekin Sır, *Diyarbakır*

Haldun Soygür, *Ankara*

Mehmet Zihni Sungur, *İstanbul*

A.Rifat Şahin, *Samsun*

Defne Tamar, *İstanbul*

Nilgün Taşkintuna, *Ankara*

Ahmet Tiryaki, *Trabzon*

Raşit Tükel, *İstanbul*

Hakan Türkçapar, *Ankara*

Berna Uluğ, *Ankara*

Kemal Yazıcı, *Mersin*

"Danışma Kurulu Türkiye'de psikiyatri eğitimi veren kurumların yöneticilerinden oluşan TPD Eğitim Üst Kurulu üyelerinden oluşur ve yılda bir kez yenilenir."

Yazışma adresi / Corresponding address

Türkiye Psikiyatri Derneği

Tunus Cad. 59/5

Kavaklıdere, Ankara

Tel. 0312 468 74 97

www.psikiyatri.org.tr

e-posta:

simavi.vahip@ege.edu.tr

simavi.vahip@gmail.com

Grafik Tasarım ve Yayın Hizmetleri / Publishing Services

BAYT Bilimsel Araştırmalar Basın Yayın ve Tanıtım Ltd. Şti.

Ziya Gökalp Cd. 30/31, 06420 Kızılay, Ankara

Tel : 0 312 431 3062

Faks : 0 312 431 3602

e-posta : info@bayt.com.tr

Baskı / Printing

Miki Matbaacılık Ltd. Şti.

Matbaacılar Sanayi Sitesi 560 Sk. No: 27

Yenimahalle, Ankara

Tel : 0 312 395 2128

Faks : 0 312 395 2349

yazarlara bilgi

Yazıların İçerdiği Alt Bölümler ve Özellikleri

- **Başlık**
- **Yazar(lar)**
- **Yazar(lar)ın kısa özgeçmişi** (Her yazar için 50 kelime)
- **İletişim:** Yazar(lar)ın tercih ettiği iletişim adresi/e-posta adresi
- **Anahtar sözcükler:** Index Medicus'a göre belirlenmiş en az 3 en çok 6 anahtar sözcük
- **Türkçe Özet** (200-250 kelime)
- **İngilizce Özet** (250-300 kelime)
- **Yazı:** Her yazı en az **8**, en çok **12** sayfadan oluşur. Yazıların belirtilen sayfa sayıları **kaynaklar, tablolar ve şekiller hariç** tutularak ve **tek aralıkla** yazılmış biçime göre verilmiştir. Yazıların 12 font büyüklüğünde ve **Times New Roman** fontunda kaleme alınması gerekmektedir.
- **Olgu sunumu:** Her yazının sonunda konu ile ilgili bir olgu sunumuna yer verilmesi beklenmektedir. İşlenen konuyu iyi bir şekilde örnekleyen bir olgu, tek aralık ve A4 boyutunda bir sayfaya sığacak şekilde yazılmalıdır. Gerçek hasta örneklerinde hasta kimliğinin anlaşılmasını sağlayacak önlemler özenle alınmalıdır.
- **Tablolar, şekiller ve resimler:** Yazılarda okumayı, anlaşılmayı ve sonuçta eğitimi kolaylaştıracak tablo ve şekillerin her biri en sonda ayrı sayfalarda verilmeli ve metin içinde girecekleri yerler belirtilmelidir.
- **Alıntı pencerelerine metinden cümle önerileri:** Her yazının içinde 5-8 alıntı penceresi oluşturulacak ve bu pencerelerde yazının içinden bazı cümleler/çok kısa paragraflar okuyucunun konuya ilgisini çekmek üzere bu pencerelerde ayrıca verilecektir. Bu nedenle yazarların bu doğrultuda yapacakları öneriler konuk yayın yönetmenleri ile yayın yönetmenlerine yardımcı olacaktır. Bu alıntı pencerelerine alınacak cümle ya da cümlelere ilişkin önerilerin yazarlar tarafından ayrı bir sayfada sunulması beklenmektedir.
- **Kaynaklar:** Kaynak gösterimi ve Kaynak Künyesi Yazım Kuralları örnekleri için aşağıdaki "Kaynak Yazım Kuralları" bölümüne bakınız.

Kaynak Yazım Kuralları

Metin içinde kaynak gösterimi

- Kaynak gösteriminde Vancouver Stili kullanılacaktır.
- Kaynaklar metin içerisinde çıkış sırasına göre numaralandırılacaktır.
- Metin içinde numaralar üstsimge niteliğinde yazılacaktır. Örnek:¹.

Kaynaklar listesinde kaynak künyesi yazım kuralları

- Kullanılan kaynakların listesi yazının bitiminde "Kaynaklar" başlığı altında verilir.

- Kaynak künyesi yazımında Vancouver Stili kullanılır.
- Kaynaklar metin içinde çıkış sırası dikkate alınarak numaralanır. Kaynaklar Listesinde numaralar yuvarlak parantez içinde verilir. Örnek: (1)
- Kaynak Listesinde tüm yazarların adları yer almaz.
- En sık kullanılan kaynak türleri olan "dergide yayımlanmış makale, kitap, editörlü kitap bölümü, yayımlanmamış tez, toplantıda sunulan bildiri ya da poster, dergide makale (elektronik), kitap (elektronik)" gibi kaynakların verilme biçimine ilişkin kurallar ve örnekler aşağıda verilmiştir. Bu örnekler dışında yer alan kaynak türlerine ilişkin yazım kuralları için Vancouver Yazım Stilinin daha ayrıntılı yer aldığı kaynaklara başvurulabilir.

Dergide makale (basılmış)

- Yazar(lar).
- Dergide basılmış makalenin adı.
- Derginin adı (italik)
- Yayın yılı;
- Cilt numarası (Sayı);
- Makalenin sayfa numaraları.

Örnek: Oral ET, Vahip S. Bipolar depression: an overview. *IDrug* 2004; 7(9): 846-50.

Kitap

- Yazar(lar).
- Kitap adı (italik yazılmalıdır).
- Seri başlığı ve numarası (eğer bir serinin parçası ise)
- Kaçınıcı baskı olduğu (eğer ilk baskı değilse).
- Yayımlandığı/basıldığı yer (eğer birden fazla yer varsa ilk belirtilen yer adını kullanın)
- Yayıncı;
- Yayın yılı.

Örnek: Goodwin FK, Jamison KR. *Manic-Depressive Illness: Bipolar Disorders and Recurrent Depression*. İkinci Baskı. New York: Oxford University Press; 2007.

Editörlü kitapta bölüm

- Bölüm yazar(lar)ı.
- Bölüm başlığı.
- Editör (isimden sonra daima (ed.) yazınız)
- Kitap adı (italik).
- Seri adı/başlığı ve sayısı (eğer bir serinin parçası ise)
- Kaçınıcı baskı olduğu.
- Yayın yeri;
- Yayıncı;
- Yayın yılı.
- Sayfa numaraları.

Örnek: Jefferson JW, Greist JH. Lithium. Sadock BJ, Sadock VA (eds.) *Kaplan & Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry*. 7. Baskı. Philadelphia, PA: Lippincott Williams & Wilkins; 2000. 2377-90.

Yayımlanmamış tez

- Yazar.
- Tez adı (italik yazılmalıdır)
- (Uzmanlık Tezi) ibaresi.
- Kişinin uzmanlık eğitimi aldığı kurum adı.
- Tez kabul yılı.

Örnek: Sercan M. *Depresif Bozukluklarda Bedensel Belirtilerin Önemi*. (Yayımlanmamış uzmanlık tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı; 1987.

Toplantıda sunulan bildiri ya da poster

- Yazar(lar).
- Bildiri adı.
- Kongre adı (italik yazılmalıdır)
- Kongre tarihi,
- Kongrenin yapıldığı yer.

Örnek: Sercan M, Ger C, Oncu F, Bilici R, Ural C. Immigration and Violence by Mentally Disordered Offenders. *World Psychiatric Association International Congress*, July 12 -16 2006, İstanbul.

Çevrimiçi kaynak gösterimi

Dergide Makale (Elektronik): Çevrimiçi makale, basılı olan ile aynı ise basılı olan kaynak gösterilmelidir. Farklılık varsa çevrimiçi olan kullanılır. Eğer dergi makalesinin bir DOI (digital object identifier) numarası varsa URL adresi yerine onu kullanınız. DOI makalenin çevrimiçi her zaman bulunmasını sağlayan ve yayıncı tarafından sağlanan geçici bir ayırt edici kimlik bilgisidir.

- Yazar(lar).
- Dergide basılmış makalenin adı.
- Derginin adı (italik)
- [Çevrimiçi]
- Yayın yılı;
- Cilt numarası;
- (Sayı)
- Makalenin sayfa numaraları.
- Ulaşılabileceği adres: URL ya da DOI
- [Erişim tarihi]

Örnekler:

(1) Arrami M, Garner H. A tale of two citation. *Nature* (Online)2008;451(7177):397-399. Ulaşılabileceği adres: <http://www.nature.com/nature/journal/v451/n7177/full/451397a.html> [Erişim tarihi 20 Ocak 2008].

(2) Wang F, Maidment G, Missenden J, Tozer R. The novel use of phase change materials in refrigeration plant. Part1: Experimental investigations. *Applied Thermal Engineering*. [Çevrimiçi] 2007;27(17-18): 2893-2901. Ulaşılabileceği adres: doi:10.1016/j.applthermaleng.2005.06.011. [Erişim tarihi 14 Temmuz 2008].

Kitap (elektronik)

- Yazar(lar)/Editör (editör ise isimden sonra (ed.) yazınız)
- Başlık (italik olmalıdır)
- Seri adı/başlığı ve sayısı (eğer bir serinin parçası ise)
- Kaçınıcı baskı olduğu (eğer birinci baskı değilse) [e-kitap]
- Yayımlandığı/basıldığı yer (eğer birden fazla yer varsa ilk belirtilen yer adını kullanın)
- Yayıncı;
- Yayın yılı.
- Ulaşılabileceği adres: URL
- [erişim tarihi]

Örnek: Simons NE, Menzies B, Matthews M. A Short Course in Soil and Rock Slope Engineering. A Short Course in Soil and Rock Slope Engineering. [Çevrimiçi] London: Thomas Telford Publishing; 2001. Edinilebileceği adres: [Erişim 18 temmuz 2008].

önsöz

Güz 2012

Türkiye Psikiyatri Derneği'nin sürekli eğitim ve sürekli mesleki gelişim amacıyla yayınladığı Psikiyatride Güncel Dergisi'nin bu sayısı, aynı zamanda 48. Ulusal Psikiyatri Kongresi'nin de ana teması olan şiddet konusuna odaklı.

Son dönemlerde giderek artan, ürkütücü boyutlara ulaşan şiddet, acil ve ciddi önlemler alınmasını gerektiren önemli bir halk sağlığı sorunu. Şiddet her yerde karşımıza çıkabiliyor. Sokakta, okulda, iş yerinde, medyada, günlük konuşma dilinde, “kutsal” diye tanımlanan ama içinde neler olup bittiğini bilmediğimiz ailede, en yakın ilişkilerde, hemen yanı başımızda. Cinsiyet, cinsel tercih, dil, din, etnik köken, engellilik hali, yoksulluk, hastalık şiddet görme gerekçesi olabiliyor. Şiddet yalnızca bedensel acıya, yaralanmaya, sakat kalmaya yol açmıyor; yetersizleştiriyor, kimliksizleştiriyor, öldürüyor. Ruhun en derinlerinde açtığı yaralar, kuşaklar boyu kapanmıyor. Şiddet şiddeti üretiyor. Kliniklerde karşılaştığımız hastalar bazen yaşadıkları ya da tanık oldukları şiddeti doğrudan dile getirirken çoğu kez de, iyileşmeyen, sık tekrarlayan ruhsal ve bedensel yakınmalar uzun süre boyunca maruz kaldıkları şiddetin ifade biçimi oluyor.

Ruh hekimleri şiddetle çok yönlü bir ilişki içindeler. Ruh hekimliği, şiddete uğrama yönünden riskin en yüksek olduğu meslek grupları arasında. Diğer tıp dallarından farklı olarak şiddetin her türüne maruz kalmış hastalarla karşılaşılıyor. Bazen, hastaların yaşadığı travmalar hekimi de travmatize ediyor. Kimi kez mağduru, ama çoğu kez tanığı oldukları şiddetle mücadele etmede ruh hekimlerine önemli görevler düşüyor. Uzun soluklu bu mücadelede, şiddetin dönüşmesinde en önemli ve ilk adımın farkındalığı arttırmak olduğunu, bunun için de görebilen ve işitebilen tanıklara gereksinim olduğunu unutmadan...

Bu sayıda, şiddetin ruhsal kökenleri, kadına ve çocuğa yönelik şiddet, ruhsal hastalıklarla şiddet arasındaki ilişki, sağlık çalışanlarına yönelik şiddet, iş yerinde psikolojik şiddet, adli psikiyatrik açıdan şiddet, günlük yaşamda şiddet ve psikoterapi konuları ele alındı. Yazıların, kuramsal bilgi yanında olabildiğince günlük uygulamaya yönelik pratik öneriler de içermesine özen gösterildi.

Şiddet sayısının Psikiyatride Güncel Dergisi'nde yer almasını sağlayan yayın yönetmenlerine, zevkli ve verimli bir işbirliği içinde çalıştığımız yazarların tümüne değerli katkıları ve özenli çalışmalarını için çok teşekkür ederim. Okuyuculara yararlı olması dileğiyle...

Leyla Gülseren
Konuk Yayın Yönetmeni

İçindekiler

Güz 2012

Önsöz <i>Leyla Gülseren</i>	iii
■ Şiddetin ruhsal kökenleri <i>Cem Kaptanoğlu, Ferdi Köşger</i>	191
■ Kadına yönelik aile içi şiddet: klinik uygulamada yaklaşım ve sorumluluklar <i>Leyla Gülseren, Ayşe Devrim Başterzi</i>	199
■ Erişkin psikiyatristi için çocuğa yönelik şiddet: klinik uygulamada yaklaşım ve sorumluluklar <i>Burcu Özbaran, Sezen Köse</i>	210
■ Ruhsal bozukluklardan kaynaklanan şiddet: klinik özellikler ve uygulamada psikiyatrik yönetimi üzerine rehber <i>Ayşen Esen Danacı</i>	218
■ İş yerinde psikolojik şiddet (mobbing): klinik ve yasal yaklaşım <i>Burhanettin Kaya</i>	232
■ Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet: güncel durum ve klinik uygulamada ruh hekimine yönelik rehber <i>Ejder Akgün Yıldırım, Münevver Hacıoğlu</i>	244
■ Günelik yaşamda şiddet, ruh sağlığı ve psikoterapi <i>Şabika Yüksel</i>	258
■ Hastaya ve hastadan yönelen şiddetin adli psikiyatrik açıdan idaresi <i>Hüseyin Soysal</i>	273

Şiddetin ruhsal kökenleri

Cem Kaptanoğlu, Ferdi Köşger

Özgeçmiş: Cem Kaptanoğlu 1960 yılında Antalya'da doğdu. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi'nden 1983 yılında mezun oldu. 1991 yılında Anadolu Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı'nda psikiyatri uzmanlık eğitimini tamamladı. 1993 yılında psikiyatri doçenti oldu. Ruhsal travma alanında çalışmalar yaptı. 1995 yılında İngiltere'de Sheffield Üniversitesinde "psikanaliz ve kültür" üzerine çalıştı. 1998 yılında profesörlüğe atandı. 1995 yılından bu yana aynı Anabilim Dalı'nda "Kültür-Psikanaliz ve Psikoterapiler Birimi"nin sorumluluğunu yürütmekte. Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesinde 1993 yılından bu yana "Bilinçdışı İletişim" dersini vermekte.

Ferdi Köşger 1978 yılında Uşak'ta doğdu. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden 2003 yılında mezun oldu. 2005-2010 yılları arasında İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniğinde uzmanlık eğitimini tamamladı. 2010 yılından bu yana Eskişehir Yunus Emre Devlet Hastanesi'nde görev yapmakta.

İletişim: Cem Kaptanoğlu, Prof Dr, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Eskişehir.
e-mail: cemkaptanoglu@yahoo.com.tr

ÖZET

Şiddet, kişinin bedensel ve/veya ruhsal bütünlüğüne zarar veren bir davranışın varlığıyla tanımlanır. Temelde bireysel ve grup şiddeti olmak üzere şiddet davranışının ortaya çıkışında rol oynayan etkenler ve şiddetin uygulanış şekli açısından farklı şiddet türleri tanımlanabilir. Ayrıca şiddet tanımı, fiziksel zarar vermeden, sembolik zarar vermeye doğru genişleyen bir evrim geçirmektedir. Sembolik şiddet anlayışında, şiddetin maddi olduğu kadar zihinsel de olduğu vurgulanır. İnsandaki şiddet ve saldırganlık eğilimi sadece içgüdüsel gereksinimlerin engellenmesiyle açıklanamaz. Saldırganlık diğer insanlara zarar vermeye, aşağılamaya, sınırlamaya yönelik eğilimler olarak tanımlanabilir. Saldırganlık eğilimi her zaman şiddete dönüşmeyebilir. Öfke ise, bir duygu veya psikofizyolojik tepki şeklindeki özgül bir saldırganlık türü olarak tanımlanabilir. Şiddetin nedenlerini anlamak ve şiddeti önleyebilmek için öncelikle şiddetin insana özgül bir davranış olduğunu kabullenmek gerekir.

Anahtar sözcükler: Şiddet, öfke, saldırganlık, psikanaliz

ABSTRACT

The psychological origins of violence

Violence is defined by the presence of damaging behavior to physical and/or psychological integrity of a person. Basically, including individual and group violence; different types of violence can be defined by the factors that play a role in the emergence of violent behavior and the way of applying the violence. Also, the definition of violence has evolved, expanding from physical harm to symbolic harm. In the concept of symbolic violence, it is highlighted that violence is mentally as well as materially. Tendency to violence and aggression in human cannot only be explained by the frustration of instinctual needs. Aggression is the tendency that can be defined by hurting, humiliating, limiting other people. Aggression tendency may not always returns to violence. Anger is an emotion or a specific form of psychophysiological response which is a kind of aggression. Primarily, for understanding the reason of violence and preventing violence, we must accept that the violence is a 'human' behavior.

Key words: Violence, anger, aggression, psychoanalysis

Şiddet tanımlarının tümü “*kişinin bedensel ve/veya ruhsal bütünlüğüne zarar veren*” bir davranışın varlığına vurgu yapar. Buradaki “zarar”ın nesnel veya öznel ölçütlerinin neler olduğunun net bir tanımını yapmak zordur. Bu zorluk, şiddet tanımının zaman içindeki değişiminin, yani tarihselliğinin bir sonucudur. Dün şiddet olarak tanımlanmayan bir tutum veya davranış, bugün tartışmasız şiddet olarak tanımlanıyorsa, bu değişimi büyük ölçüde belirleyen, “zarar verme”, “zarar görme” ölçütlerimizin zaman içinde incelik hassaslaşmasıdır¹. Bir başka deyişle şiddet tanımı, fiziksel zarar vermeden, sembolik zarar vermeye doğru genişleyen bir evrim geçirmektedir. Sembolik şiddet anlayışında, şiddetin maddi olduğu kadar zihinsel de olduğu vurgulanır. D. Riches'e göre, “*Maddi olarak şiddet, nesnelere çarpıtmak, hasara uğratmak veya yok etmek için zor uygulanmasıyla ilgilidir; zihinsel olarak ise kimliklerin saldırıya uğramasıyla. Zihinsel tasarımdaki bir unsur tehdit edildiği zaman saldırı gerçekleşmiş olur*”². H. Michaux'un şiddet tanımı ise, şiddetin maddi ve simgesel olabilmesinin yanında; ruhsal - bedensel, doğrudan - dolaylı, bireysel veya grup şiddeti şeklinde de olabileceğini vurgular: “*Karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya birkaçı doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak, diğerlerinin bir veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya ruhsal bütünlüğüne, mallarına, simgesel ve kültürel değerlerine oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa, orada şiddet vardır*”². Tanımda belirtildiği gibi, maddi veya sembolik şiddet davranışı, genellikle bir karşılıklı ilişkiler ortamında ortaya çıkar ve taraflardan en az biri, insan veya insanlardır.

Şiddet davranışının ortaya çıkışında rol oynayan etkenler ve şiddetin uygulanış şekli açısından farklı şiddet türleri tanımlanabilir. Örneğin bireysel ve grup şiddeti farklılıklar gösterir. Kitlesel bir şiddet davranışının oluş nedenlerini, seyrini ve sonuçlarını irdelerken, bir bireysel şiddet eyleminden daha farklı dinamikleri dikkate almak gerekir. Yine aynı şekilde bireyin veya grubun kendisini savunmak için şiddete başvurması, önceden planlanarak gerçekleştirilmiş saldırı şeklindeki bir şiddet davranışından farklı ele alınmalıdır. Birey kendisine yönelik olarak da şiddet uygulayabilir, intihar veya kendine zarar verme bu tür bir şiddet davranışdır. Ruhsal hastalık nedeniyle ortaya çıkan psikopatolojik şiddet, bireysel etkenlerin ön planda olduğu bir şiddet türüdür. Birey, hastalığı veya bilinçdışı kaygı ve korkuları nedeniyle kendisine veya çevresine şiddet uygular. Yukarıda belirtilen tüm şiddet türlerinin, sosyolojik, psikolojik, ideolojik, politik, kültürel, biyolojik, psikopatolojik vb. çeşitli nedenleri olabileceğini özellikle vurgulamak gerekir.

Şiddet (violence), genellikle insan saldırganlığı için kullanılan bir kavram olmasıyla, daha kapsayıcı bir anlama sahip saldırganlık (aggression) kavramından farklılıklar gösterir. Etologlar, hayvanlardaki saldırganlığı, “*fiziksel saldırganlık veya saldırganca sosyal işaretlerle karakterize davranış*” olarak tanımlıyorlar³. Örneğin, sürü liderliği için dövüşen iki erkek geyik veya yumurtalarına yaklaşıldığı zaman, tehdit edici sesler çıkaran kuluçkadaki bir tavuk, saldırgan bir davranış sergilemektedir. Hayvan davranışları üzerine yapılan araştırmalar, daha önceden bilinenin aksine, hayvanlarda, her an boşalmaya hazır bir hayvani saldırganlık içgüdüsünün olmadığını, hayvanların ancak belirli durumlar ve uyaranlar karşısında saldırganlaştıklarını göstermiştir. Hayvanlar, yaşam alanlarını ve yavrularını yabancılarından korumak, eş bulmak, liderlik ve beslenme gibi içgüdüsel dürtülerinin doyumunu engellendiğinde saldırganlaşabilmektedirler. Etolog K. Lorenz'e göre, “*Hayvanlar aleminde, normal koşullarda, aynı türün üyeleri arasında ciddi yaralanma veya ölümlen biten saldırganlık enderdir*”⁴. İnsan saldırganlığının veya şiddetin, engellenmeyle (früstrasyon) yakından ilişkisi olmakla birlikte, insanlarda öfke ve saldırganlık yaratan durumlar, hayvanlarla karşılaştırılamayacak kadar çeşitli, karmaşık, bir başka deyişle “insani”dir. İnsan yavrusu, kültürün, dilin simgesel dünyasına girerek, sosyalleşerek insanlaşır. Bu “insanlaştırıcı” süreç, insanın biyolojik, içgüdüsel (instinctive) gereksinimlerinin kültür içinde yeniden tanımlandığı, “insani”leştiği bir süreçtir. Biyolojik içgüdülerin, toplum ve kültür içinde nesne ilişkileri üzerinden simgesel anlamlar kazanmasının bir sonucu olarak, hayvanlardaki gibi içgüdüsel gereksinimlerin engellenmesiyle açıklanamayacak çok çeşitli “insani” öfke, saldırganlık veya şiddet nedenleri ortaya çıkar. Bu nedenler, hayvani içgüdülerin doyumunun ötesinde, toplumsallaşmanın, insanlaşmanın, kültürel bir varlık olmanın getirdiği özdeşimler, özlemler, kimlikler gibi narsistik kurgularla ilgilidir¹. Laplanche ve Pontalis insan saldırganlığını şöyle tanımlıyorlar: “*Diğer insanlara, gerçekte ya da düşlemede zarar vermeye, aşagılamaya, sınırlamaya*

“**Maddi olarak şiddet, nesnelere çarpıtmak, hasara uğratmak veya yok etmek için zor uygulanmasıyla ilgilidir; zihinsel olarak ise kimliklerin saldırıya uğramasıyla.**”

“İnsanın en büyük incinme kaynağı, narsisizmidir. Saldırganlık onun tarafından davet edilir”

yönelik eğilim veya eğilimler kümesi. Şiddet veya yıkıcı motor eylem, saldırganlığın alabileceği tek biçim değildir⁵. Bu tanımda saldırganlığın düşlemleri de kapsayan bir eğilim ve/veya davranış olarak tanımlanması ve bu eğilimin zarar veren yıkıcı davranışa yani şiddete dönüşmeyebileceği vurgusu önemlidir. Söz konusu tanımdan çıkarak, şiddetin insan saldırganlığının bir türü olduğu belirtilebilir.

Duygu olarak öfke ve saldırganlık

Saldırganlık ve şiddeti anlamaya çalışırken öfke (anger) kavramının göz ardı edilmesi olanaksızdır. Yıkıcı davranışa dönüşmemiş bir zihinsel eğilim olarak saldırganlıkla, temel bir duygu olarak öfkeyi birbirinden ayırmanın zor olduğu söylenebilir. Fakat bir kavram kargaşasına düşmemek için saldırganlık ve öfke kavramlarının tam olarak birbiriyle örtüşmediklerini de vurgulamak gerekir. M. Likierman, öfkeyi, bir duygu veya psikofizyolojik tepki şeklindeki özgül bir saldırganlık türü olarak tanımlar⁶. Likierman'a göre duygu olarak öfke, fizyolojik (kalp-damar, solunum, kas-iskelet, sindirim vb.) ve psikolojik (bellek, imajinasyon, algı, iletişim, yargılama vb.) sistemleri içine alan, iç veya dış uyaranlar karşısında istem dışı ve otomatik olarak ortaya çıkan bir tepkidir. Öfke hissi; 1-çeşitli organ ve sistemlerdeki fizyolojik değişikliklerin yol açtığı duyumlar (sensations), 2- bu duyumların geçmiş deneyimlerle bağlantılı olarak algılanması (reflective perception) ve bu algılamaların özgül mental sistemleri yönlendirmesi, 3-bellek, imajinasyon, düşünce ve yargılamaya ait özgül temsili (representational) içeriğin (başka deyişle algılamaların çağrıştırdığı kendilik ve nesne temsillerinin) duyguyla eşleştiği bir psikofizyolojik tepki şeklinde ortaya çıkar. Öfkenin, nefret, haset, kıskançlık vb. duygular gibi saldırganlığın hazırlanması ve sürdürümünü sağlayan bir işlevi olduğu söylenebilir⁷. Bir saldırganlık türü olarak öfke ve benzeri duygular, saldırganlık veya şiddet davranışına dönüşebilecekleri gibi, bastırma mekanizmalarının etkisiyle, yol açtıkları içsel uyarılmışlık sürse de, davranış ve çevre ile iletişime hiç bir yansımaları olmadan hatta saldırgan düşlemler düzeyine ulaşmadan tamamen denetim altına alınabilirler. Ayrıca öfkenin kısmen bastırıldığı

durumlar da vardır. Bu durumlarda saldırgan davranış veya şiddet ortaya çıkmaz ancak duygulanım olarak öfkenin özellikle psikofizyolojik belirtileri davranış ve iletişim alanlarında gözlenebilir.

Saldırganlık, ego'nun egemenlik hissini sarsılmasına verilen bir yanittir

Birey, toplum içinde, ötekilerin gözünde değerli, sevilen, güçlü, egemen, etkin, güvenilir, üstün vb. olmak ister. Bunlar, insanı hayvandan ayıran en önemli ruhsal yapının, yani egonun, narsisistik idealleridir. Sotorolow, bu idealleri “narsisistik fanteziler” olarak adlandırır ve “Narsisistik fantezilerimiz, insanüstü bir etkilenmezlik ve tümgüçlü olma gibi kişisel illüzyonlar üretirler” der⁸. Nurnberg ve Shaphiro'ya göre ise “Her birey organize bir fantezi sistemi geliştirir. Buna merkezi mastürbasyonel fantezi diyebiliriz”⁸. Engellenmeler, öznenin mastürbasyonel fantezilerini sarsarak veya yıkararak narsisistik yaralanmalara yol açarlar. Egonun özsaygısını sürdürdürebilmesi, başka bir deyişle narsisistik özdeşimlerini ayakta tutabilmesi, bu “insani” fantezilerine ulaşabileceği umudunu koruyabilmesiyle yakından ilişkilidir. Psikanalist G. Rochlin'e göre “İnsanın en büyük incinme kaynağı, narsisizmidir. Saldırganlık onun tarafından davet edilir”⁹. Bireyin narsisizmini nelerin yaralayabileceği yani onda hangi uyaran veya davranışların öfke ve saldırganlığa yol açabileceği sorunu da, yukarıda belirtildiği gibi son derece “insani” bir sorundur. Bu nedenle saldırganlık “insani”leştikçe nedenleri karmaşıklaşır, anlaşılması zorlaşır. Hayvan saldırganlığını ise genellikle hayvanın doğası veya içgüdüleriyle açıklayabilmek mümkün olduğundan hayvani saldırganlık daha basit ve kolay anlaşılabilir. Gündelik yaşamda karşılaştığımız çeşitli şiddet davranışlarını, insanın hayvani doğasıyla açıklamak, hayvanlar üzerinden hemcinslerimizi, benzerlerimizi temize çıkarmak çabası başka bir şey değildir. Şiddet karşısında sıklıkla söylenen “Bunu yapan insan olamaz!” sözü, saldırganın hemcinsimiz olması, yani bize benzemesiyle yaralanan narsisizmimizi, egomuzu onarma çabasıdır. “O insan değil başka bir şey olmalı! O ancak bir hayvan olabilir !” Aksine, tüylerimizi diken diken eden şiddet eylemlerini yapanlar, tam da insan oldukları için bu kadar acımasız olabilmişlerdir. Şiddeti, hayvan doğamız, genlerimiz, hormonlarımızla değil de bizi hayvandan ayıran en önemli özelliğimiz olan egolarımızın, narsisistik kurgusu ile, yani insan olmamızla

"Bu yazının tümüne ve dergideki diğer yazıların tümüne ulaşmak için dergiyi online satış bölümünden satın alabilirsiniz..."